

Гапочка Я.О.

Криворізький державний педагогічний університет

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ КОНЦЕПЦІЇ ВЗАЄМОДІЇ УЧАСНИКІВ КОМАНДИ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ДИТИНИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

У статті висвітлено проблематику системного підходу до обґрунтування концепції взаємодії учасників команди психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами. Зазначено актуальність розвитку досліджень у цьому напрямку, що пов'язано із неухильними процесами демократизації та гуманізації освіти на всіх її рівнях. Здійснений теоретико-методологічний аналіз основних положень концепції взаємодії у філософському, соціологічному, педагогічному та психологічному вимірах з метою виокремлення основних закономірностей явища взаємодії та інтегрувати їх у поле взаємодіяльності учасників команди психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами. У ході роботи з джерельною базою відповідної проблематики були виокремлені деякі характеристики специфіки взаємодії учасників команди психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами, які на думку авторки, володіють потенціалом для оптимізації процесів означеного феномену, серед них такі: 1) неминучий безпосередній та опосередкований взаємовплив усіх учасників команди психолого-педагогічного супроводу, незважаючи на одномоментність їх включення у спільну діяльність; 2) у результаті спілкування та діяльності, які виступають механізмами взаємодії учасників команди психолого-педагогічного супроводу, відбувається обмін ціннісно-смісловими орієнтирами, що сприяють налагодженню взаємовпливу між учасниками команди на засадах педагогіки співробітництва та партнерства, а також досягнення ними певного ступеню взаємопізнання, співпереживання, взаєморозуміння до особливостей та потреб дитини з особливими освітніми потребами; 3) кожен учасник команди психолого-педагогічного супроводу, виявляючи активність за власною ініціативою або під дією зовнішніх стимулів, може змінювати не тільки конкретні обставини, а й організовувати простір взаємовпливу таким чином, що неухильно веде до розвитку всієї системи взаємодії та самого учасника команди.

Ключові слова: взаємодія, психолого-педагогічний супровід, фахівці команди супроводу, партнерство, співпраця, інклюзія.

Постановка проблеми. Необхідність розбудови системи сталої і конструктивної взаємодії суб'єктів освіти на всіх її рівнях обумовлено філософією сучасної школи, процесами її демократизації і гуманізації. Психолого-педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами є одним із втілень взаємодії, як динамічної системи професійних відносин спрямованих на реалізацію політики включення в освітній процес дітей, які потребують створення особливих умов для розвитку їхніх можливостей і потенціалу. У примірному положенні про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами (далі – з ООП) у закладах загальної середньої освіти наведені принципи діяльності команди [1], зокрема й ті, що більшою мірою опираються на потенціал взаємодії фахівців команди супроводу дитини з ООП, серед них такі: команд-

ний підхід, активна співпраця з батьками дитини з ООП, міжвідомча співпраця. Пошукові розвідки у напрямку аналізу результатів міждисциплінарних наукових надбань щодо концепції «взаємодії» стають сьогодні одним із перспективних шляхів для розвитку спільної діяльності фахівців психолого-педагогічного супроводу, зокрема, та інклюзивної практики загалом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До вивчення сутності категорії «взаємодія» звертаються дослідники з різних наукових галузей: філософії, педагогіки, соціології, психології тощо. Численні теоретичні та практичні надбання з проблематики взаємодії демонструють, що фундаментальність та прикладний аспект означеного феномену обмежується лише методологією дослідження конкретного наукового напрямку або концептуальним підходом до тлумачення цієї

категорії. Найбільш дотичними до нашого дослідницького інтересу вважаємо досвід міждисциплінарного аналізу положень теорії взаємодії у роботах В. Грішко-Дунаєвської, К. Ібрагімової, Є. Коротаєва, А. Чусовітіна, Н. Шигонської. Актуальними залишаються ґрунтовні наукові засади аналізу явища взаємодії як форми спілкування (О. Леонт'єв, Б. Ломов) і як втілення змістовної сторони діяльності (Г. Андреева, М. Обозов). Особливого значення також набувають ідеї формування ефективної взаємодії учасників освітнього процесу на засадах педагогіки співробітництва та партнерства реалізовані в роботах О. Вознюка, М. Єпіхіної, О. Колісник. Наукові розробки А. Колупаєвої і О. Таранченко розкривають окремі інструменти організації професійного співробітництва як інструмента впровадження інклюзії. Широка джерельна база дослідження взаємодії як загальнонаукового феномену та концепту в освітньому просторі, однак не виключає обмеженого, а подекуди фрагментарного обґрунтування особливостей взаємодії учасників команди психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами.

Формулювання цілей статті. Проаналізувати міждисциплінарні положення теорії взаємодії та виокремити істотні характеристики та закономірності означеного феномену, які можуть слугувати для оптимізації та розвитку процесу професійної взаємодії команди психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП.

Виклад основного матеріалу. Свідомий вибір «взаємодії», як основної дефініції для теоретичного аналізу закономірностей командної роботи фахівців в умовах інклюзії, зобов'язує виокремити суттєві характеристики даного феномену. Систематизувавши найбільш розповсюджені міждисциплінарні умовиводи науковців щодо поняття взаємодії засобами контент-аналізу, Н. Шигонська узагальнила їх результати та виявила такі закономірності: більшість із досліджених наукових доробок (50%) трактують зміст категорії «взаємодія» як процес впливу (або взаємовпливу); 23% авторів визначають взаємодію через дію, діяльність або систему дій, що більшою мірою стосується філософсько-психологічного напрямку проаналізованих робіт; 17,6% науковців зосереджені на дослідженні взаємодії, як зміни стану, 11,8% – взаємоперехід і форма соціальної комунікації, де реалізується дія кожного з партнерів, досягається пристосування дій одного до дій іншого, спільність у розумінні ситуації, смислу дій і певний ступінь солідарності і розуміння між ними. Ряд авторів (8,8%) визначають взаємодію як контакти

або процес [12, с. 160–162]. Тобто, досліджуючи взаємодію в команді психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП, можна припустити потенційний взаємовплив усіх учасників команди супроводу. Цей взаємовплив може здійснюватися як безпосередньо, так і опосередковано. Результатом такого впливу є породження між суб'єктами взаємодії взаємної обумовленості та взаємоперетворення в умовах спільної діяльності.

В ґрунтовному дослідженні онтологічних, гносеологічних, методологічних та логічних аспектів взаємодії, І. Жбанкова окреслює означене поняття так: «Взаємодія – це процес, що відбувається щонайменше між двох систем у певному визначеному проміжку часу, не виключно за узгодженням, а й взаємозалежно [9, с. 16]. У межах визначеної методології авторка виділяє сутнісні ознаки взаємодії: загальна форма зв'язків будь-яких систем та одночасність існування об'єкта (суб'єкта); системність та двосторонність зв'язків; усвідомленість і доцільність; взаємозумовленість зміни сторін та внутрішню взаємну активність суб'єктів; суб'єкт-суб'єктні та суб'єкт-об'єктні відносини всередині системи [8, с. 16–17]. Уточнюючі філософські положення категорії «взаємодія», А. Чусовітін ставить під сумнів деякі з умовиводів І. Жбанкової. Зокрема, що стосується положення про одночасність і двосторонність зв'язків. Науковець зауважує, що уявлення про взаємодію в контексті одночасного відношення матеріальних об'єктів є неповним та «значно ускладнює обґрунтування процесів розвитку, протяжності, причинно-наслідкових зв'язків та розуміння часу як чогось зовнішнього по відношенню до матерії» [10, с. 66]. Погоджуючись з позицією А. Чусовітіна, далі дотримуємося ідеї, що одномоментність взаємодіючих сторін не є обов'язковою умовою для діяльності учасників команди психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП.

Соціологічний напрям дослідження взаємодії також містить деякі цінні ідеї для налагодження оптимальної співпраці команди психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП. Представник символічного інтеракціонізму Г. Блумер розвивав концепт символічної природи міжособистісної взаємодії, як беззаперечної умови існування інтегрованих суб'єктивних відображень об'єктивної реальності. Блумер надавав особливого значення потенціалу конкретного індивіда у міжособистісній взаємодії, де він (індивід) може змінювати не тільки конкретні обставини, а й організувати простір взаємодії таким чином, що неухильно веде до розвитку системи взаємодії і його самого [3; 5].

Дж.К. Хоманс досліджує взаємодію через призму позицій теорії обміну, виходячи з прагнення взаємодіючих індивідів максимізувати вигоди та мінімізувати збитки у процесі спільної діяльності. Стверджуючи, що індивіди формують очікування від взаємодії на підставі попереднього досвіду, автор окреслює такі принципи взаємодії: 1) висока винагорода формує певний тип поведінки, який повторюватиметься частіше; 2) якщо винагорода залежить від певних умов, індивід прагне до їх відтворення; 3) якщо вигода приваблива, індивід докладає більше зусиль, щоб її отримати; 4) чим ближчі потреби індивіда до задоволення, тим менше зусиль він докладатиме для їх реалізації [5, с. 290]. Тобто в умовах командної роботи доцільно розвивати концепт цінності взаємодії, як окремого простору для розвитку й особистої вигоди для діяльності кожного із суб'єктів психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП.

На думку П. Сорокіна, саме цінності та норми суб'єктів взаємодії безпосередньо впливають та опосередковано формують її характер. Вибудовуючи власний погляд на концепцію взаємодії, автор зазначає, що вона може бути організованою та неорганізованою. Для організованої взаємодії притаманна система взаємин з певною структурою прав, обов'язків і функцій, які спираються на відповідну систему цінностей. Неорганізована взаємодія відрізняється аморфністю, тобто права обов'язки і функції у цій системі взаємин не визначені та значно ускладнені. Прогнозуючи різні сценарії соціальної взаємодії, Сорокін об'єднує їх у наступні типи:

- організовано-антагоністична – система взаємодії заснована на примусі;
- організовано-солідарна – система добровільного членства;
- організовано-змішана, солідарно-антагоністична – система взаємодії, яка з одного боку керується зовнішнім примусом, а з іншого – підтримується узгодженою системою взаємин і цінностей [9, с. 39].

У межах здійснення професійної співпраці учасників команди супроводу дитини з ООП найбільш сприятливою вбачаємо систему взаємодії, що засновується на засадах добровільної співпраці. Однак реалії інклюзивної практики імовірноше будуть реалізовуватися за логікою змішаного типу взаємодії, отже такого, що не виключає зовнішнього примусу та контролю за суб'єктами взаємодії.

Окремого значення у дослідженні теорії взаємодії набувають положення напрацьовані

у галузі психології. Зокрема, простежується тенденція розкриття феноменології взаємодії через призму спілкування. До прикладу, Б. Ананьев підкреслює, що людина як особистість та як суб'єкт діяльності знаходиться у процесі постійної взаємодії з іншими людьми, що виявляється в різних видах діяльності: праці, навчанні, грі, спілкуванні. Водночас спілкування, на думку Ананьева, має особливе значення у цьому переліку, оскільки є умовою взаємодії, без якого неможливе пізнання дійсності, формування емоційного відгуку на цю дійсність у суб'єктів взаємодії. Б. Ломов дотично окреслює спілкування в межах міжсуб'єктної взаємодії, де здійснюється обопільний обмін інтересами, переконаннями, намірами й установками, що значно розширює досвід суб'єктів взаємодії [8, с. 103–107].

Однак Г. Андреева зауважує, що злиття понять «спілкування» і «взаємодія», тлумачення «спілкування» як виду взаємодії або його форми й умови – самообмежуючий напрям для дослідницьких пошуків. На думку психологині ці поняття є пов'язаними, але існують самостійно один від одного: спілкування в якості комунікації, а взаємодія в якості інтеракції. Узгоджуючи розуміння концепту взаємодії, Андреева визначає його як процес, що з одного боку фіксує обмін інформацією, а з іншого – забезпечує організацію узгоджених певними нормами взаємних дій, які дозволяють партнерам здійснювати спільну для них діяльність» [8, с. 74]. Авторка даних положень вважає, що аналіз взаємодії розкриває змістовну сторону діяльності. Про необхідність та смислову обумовленість вивчення взаємодії в умовах діяльності попереджає М. Обозов. Зокрема науковець підкреслює, що виявлення мотивації учасників взаємодії в кожному конкретному акті унеможлиблюється через те, що вона утворюється більш широкою системою – діяльністю, в умовах якої і розгортається взаємодія [8].

Однак, у межах нашого дослідження, ми зосереджуємо увагу на потенціалі взаємодії, що виявляється у певній функціональній самостійності відносно діяльності. Відповідно до умовиводів Б. Ломова [8], взаємодія виявляє суб'єкт-суб'єктні відносини продуктом яких стає не видозмінений предмет (як у процесі діяльності), а взаємини з іншою людиною та спільнотами. Цей підхід з одного боку уникає спрощення обох явищ, а з іншого розширює змістовний аналіз їхніх суттєвих відмінностей. Тобто ми критично оцінюємо спроби ототожнення «взаємодії» із «спілкуванням» і «діяльністю», загалом, та у

контексті командної роботи учасників психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП, зокрема. Однак визнаємо, що взаємодія породжує обидва процеси та створює умови для їхнього розвитку та взаємовпливу.

Розмірковуючи про методологічні принципи розбудови екологічного простору для взаємодії людей, Ю. Швалб концентрується на показниках цієї екологічності. На думку спеціаліста, екологічною взаємодією слід вважати таку систему відносин, що здатна утворювати двосторонні умови для розвитку всіх значущих компонентів цієї системи. Основним показником реалізації принципу екологічності, за даними Швалба, є активність людини, яка завдяки розвитку елементів оточення створює середовище для власного розвитку [11, с. 9–16]. Тож відповідно до принципів екологічної взаємодії, для створення сприятливих умов професійної діяльності фахівців супроводу в умовах інклюзії, необхідно зважати на необхідність виявлення професійно орієнтованої активності від кожного учасника команди психолого-педагогічного супроводу, що потенційно впливатиме на поліпшення умов функціонування та розвитку компонентів середовища взаємодії та її результатів.

Концентрація спільних зусиль менеджерів освіти, педагогів, батьків і представників громадськості для досягнення ключових цілей у навчанні і вихованні дитини з ООП представлена у одному із втілень педагогічної взаємодії – педагогіці партнерства. Педагогіка партнерства відносно нове надбання педагогічної науки, яке сформувалося на основі концепту педагогіки співробітництва. Зокрема, О. Вознюк проводить порівняльний аналіз основних принципів педагогіки співробітництва та партнерства. За даними дослідника, ключові відмінності між цими підходами до розвитку педагогічної взаємодії полягають у тому, що педагогіка партнерства передбачає більш широке поле актуалізації соціально-педагогічного процесу й охоплює партнерську взаємодію у всіх соціальних сферах, це передбачає як позитивний, так і негативний сценарій реалізації партнерських відносин. Натомість у педагогіці співробітництва надається перевага спільній діяльності, яка на думку автора, має творчо-позитивний характер. О. Вознюк наголошує на необхідності врахування теоретико-методологічної традиції педагогіки співробітництва в концепції Нової української школи, як більш адаптивної до вітчизняної моделі освіти та пропонує інтеграцію обох підходів до педагогічної взаємодії за принципом «педагогіка партнерства-співробітництва-загальної турботи» [2, с. 29–37].

У наукових доробках А. Колупаєвої і О. Таранченко співробітництво представлене, як інструмент сучасної педагогічної науки та як провідний принцип діяльності суб'єктів освітнього процесу в умовах інклюзії. Педагогині пропонують використовувати потенціал співробітництва для формування ефективного простору взаємовпливу з метою досягнення індивідуальних і загальних цілей професійної діяльності: реалізації творчих здібностей, обміну досвідом та ідеями, створення умов для поваги до індивідуальних особливостей дитини з особливими освітніми потребами, дотримання інтересів дитини з ООП, недопущення дискримінації та порушення прав дитини з ООП [7, с. 76–84].

За висновками О. Колісник, поширення принципів педагогіки партнерства на систему відносин усіх учасників освітнього процесу сприяє досягненню безпечності й інклюзивності в закладах освіти. Аналізуючи похідні від партнерства поняття: «соціальне партнерство», «соціальна взаємодія», «соціальне співробітництво», «партнерська співпраця», авторка приходять до висновку, що взаємодія на засадах педагогіки партнерства – «це чітко визначена система взаємовідносин учасників спілкування, яка організовується на основі спільної мети, добровільності, поваги й рівноправності, з дотриманням прийнятих норм (прав і обов'язків) і цінностей; передбачає активність усіх учасників в обговоренні стратегії дій та реалізації спільних завдань, готовність брати на себе відповідальність за результати спільних рішень» [6, с. 68].

М. Єпіхіна послідовно відстоює пріоритетність партнерської взаємодії в умовах реформації освіти на всіх її рівнях. Вона підкреслює значення діалогу для організації педагогічної взаємодії. Авторка зазначає, що навчальний діалог реалізується в активній взаємодії рівноправних суб'єктів освіти з осмисленням ціннісно-сислової сфери один одного. Таке взаємопроникнення в освітньому середовищі дає можливість розкрити внутрішній світ суб'єктів, підвищити інтерес до особистості партнера, досягти взаємного розуміння позицій партнера та доброзичливого ставлення один до одного [4, с. 135].

Ідеї та розробки цих науковців актуалізували стратегічне значення та створили умови для розвитку сучасного бачення педагогіки партнерства, в основі якого – спілкування, взаємодія і співпраця між суб'єктами освіти, які об'єднані спільними цілями та прагненнями, є добровільними й захищеними партнерами, рівноправними учасниками освітнього процесу, відповідальними за його

ключові цілі і результат. Сповідування принципів педагогіки партнерства і співробітництва у спільній діяльності учасників команди психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП може стати умовою для реалізації діалогічної взаємодії, взаємопізнання, взаєморозуміння, взаємовпливу між суб'єктами освітнього процесу.

Висновки. Наукові розвідки з обґрунтування основних теоретичних положень специфіки взаємодії у команді психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами засвідчують поліаспектність окресленого явища та відсутність єдиної методології організації та розвитку процесів пов'язаних із налагодження взаємодії суб'єктів освіти в умовах інклюзії. Спираючись на міждисциплінарні положення концепції взаємодії, дотичні до нашого пошукового інтересу, спробуємо узагальнити певні закономірності й істотні характеристики взаємодії учасників команди психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП.

1. Звернення до філософського, соціологічного та психологічного змісту поняття взаємодії повсякчас демонструє, що більшість науковців визначають її сутність у контексті взаємовпливу. Основною характеристикою цього взаємовпливу є наявність прямого і зворотного зв'язку, на від-

міну від впливу, який є односпрямованим. Тобто взаємодія учасників команди психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП володіє взаємоперетворювальним стимулом для кожного суб'єкта взаємодії та не вимагає синхронізації їх діяльності у відповідному функціональному полі професійних обов'язків учасників команди.

2. У ході взаємовпливу, за допомогою спілкування та спільної діяльності, відбувається обмін специфічними індивідуальними параметрами – груповими нормами і суб'єктивними цінностями. Результатом такого обміну виступає усвідомлення цінності й ефективності взаємодії, зміна установок і поведінки учасників команди супроводу на засадах педагогіки партнерства і співробітництва та досягнення ними певного ступеню взаємопізнання, співпереживання, взаєморозуміння до особливостей та потреб дитини з ООП.

3. Потенціал конкретного учасника команди психолого-педагогічного супроводу у міжособистісній взаємодії реалізується у професійно орієнтованій ініціативі, подекуди не без зовнішнього стимулу – змінювати не тільки конкретні обставини, а й організувати простір взаємодії для розвитку його самого і всієї системи взаємодії в умовах інклюзії на принципах екологічності.

Список літератури:

1. Про затвердження Примірною положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти : Наказ Міністерства освіти і науки України від 08.06.2018 № 609. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/61107/ (дата звернення 12.12.2021)
2. Вознюк О.В. Аналіз співробітництва і партнерства як орієнтирів концепції «Нова українська школа». *Підготовка фахівців у контексті становлення Нової української школи* / за заг. ред. В.Є. Литнєва, Н.Є. Колесник, Т.В.Завязун. Житомир: ФОП «НМ Левковець», 2018. у 2-х ч. Ч. 1. 236 с.
3. Грішко-Дунаєвська В.А. Основні підходи до вивчення проблеми взаємодії в науково-психологічній літературі. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: Психологічні науки*, 2015. С. 56–69.
4. Спіхінна М.А. Реалізація ідей педагогіки партнерства у сучасному вимірі. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота*. 2021. Випуск 1 (48). С. 133–135.
5. Ібрагімова К.О. Дефеніція поняття соціальна взаємодія її види та основні теорії. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти: зб. наук. пр.* Харків : УППА, 2013. Вип. № 40-41. С. 289–293.
6. Колісник О.В. Партнерство як умова ефективності діяльності команди психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої освіти. *Джерело педагогічних інновацій. Педагогіка партнерства в практичній діяльності закладів освіти* : науково-методичний журнал. Випуск № 2 (34). Харків: Харківська академія неперервної освіти, 2021. С. 66–72.
7. Колупаєва А.А., Таранченко О.М. «Інклюзивна освіта: від основ до практики»: [монографія] / А.А. Колупаєва, О.М. Таранченко К. : ТОВ «АТОПОЛ», 2016. 152 с. (Серія «Інклюзивна освіта»).
8. Коротаєва Е.В. Основы педагогики взаимодействия: теория и практика: монография. Екатеринбург : Изд. УрГПУ, 2013. 203 с.
9. Сорокин П.А. Общая социология. Человек. Цивилизация. Общество / Общ. ред., сост. и предисл. А.Ю. Согомонов; Пер. с англ. М. : Политиздат, 1992. 543 с.
10. Чусовитин А. Г. Диалектика взаимодействия и отражения / А.Г. Чусовитин. Новосибирск : Наука, 1985. 176 с.
11. Швалб Ю. М. Соціально-психологічні засади становлення екологічно орієнтованого способу життя особистості : монографія / Ю.М. Швалб, О.Л. Вернік, О.О. Вовчик Блакитна, О.В. Рудоміно-Дусятська [та ін.]; за ред. Ю.М. Швалба. К.: Педагогічна думка, 2015. 216 с.

12. Шигонська Н.В. Філософський, психологічний, соціологічний та педагогічний аспекти сутності категорії «професійна взаємодія». Вісник Житомирського державного університету ім. Івана Франка. 2008. Вип. 42. С. 160–164.

Нарочка Ya.O. THEORETICAL AND METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE CONCEPT OF INTERACTION OF PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL SUPPORT TEAM MEMBERS FOR A CHILD WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS

The article highlights the problems of a systemic approach to justifying the concept of interaction between members of the team of psychological and pedagogical support of a child with special educational needs. The relevance of the development of research in this direction is indicated, which relates to the steady and continuous processes of democratization and humanization of education at all its levels. A theoretical-methodological analysis of the main provisions of the concept of interaction in philosophical, sociological, pedagogical, and psychological dimensions was carried out in order to highlight the main regularities of the phenomenon of interaction and to integrate them into the field of interaction of psychological-pedagogical support team members for a child with special educational needs. Among the key characteristics of the interaction of the members of the team of psychological and pedagogical support of a child with special educational needs, which have the potential to optimize the processes of this phenomenon, the following are highlighted: 1) the inevitable direct and indirect influence of psychological and pedagogical support from team members provided jointly, despite the simultaneous inclusion of them in joint activities; 2) as a result of communication and activities, which act as mechanisms of interaction between members of the team of psychological and pedagogical support, there is an exchange of value and meaning orientations, which contribute to the establishment of mutual influence between team members on the basis of the pedagogy of cooperation and partnership and their achievement of a certain degree of mutual knowledge, empathy, mutual understanding of specifics and needs of a child with special educational needs; 3) each member of the team of psychological and pedagogical support, showing activity on his own initiative or under the influence of external stimuli, can change not only specific circumstances, but also organize the space of mutual influence in a way that steadily leads to the development of the entire system of interaction based on the principles of environmental sustainability.

Key words: interaction, psychological and pedagogical support, support team specialists, partnership, cooperation, inclusion.